

વિજયનગર તાલુકાની આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા.
શાળા માં હાથ ધરેલ નવતર પ્રયોગોનો અભ્યાસ

પ્રેરક

કે.ટી.પોરાણીયા

પ્રાચાર્ય

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન

ઇડર, સાબરકાંઠા

પ્રયોજક

ડૉ.મદનસિંહ ચૌહાણ

સિ.લેકચરર

જિલ્લા સંસાધન એકમ

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન

ઇડર, સાબરકાંઠા

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન , ઇડર, સાબરકાંઠા

વર્ષ-૨૦૨૧

ઋણ સ્વીકાર

ઘણા બધા વ્યક્તિઓના સહયોગથી કોઈપણ સંશોધનકાર્ય સંપન્ન થાય છે.સંશોધનની સફળતા કોઈ એક વ્યક્તિ કે કોઈ એક સંસ્થાના સહયોગ પર આધારિત નથી પરંતુ સહયોગના સમૂહની સાંકળ રચાય ત્યારે સંશોધન કાર્ય પૂર્ણ તરફ આગળ ગતિ કરી શકે છે. સંશોધનના દરેક સોપોને કાર્યને યોગ્ય દિશામાં અને વેગવંતુ રાખવા તેમજ કાર્યસંપન્નતા સુધીની શોધયાત્રામાં સતત માર્ગદર્શન તથા પ્રેરણા અને સાથ આપનારનો ઋણ સ્વીકારવો જ રહ્યો.

- પ્રસ્તુત સંશોધનના પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે સાથ સહકાર આપનારનું ઋણ સ્વીકાર કરતાં હું કૃતજ્ઞતાની લાગણી અનુભવું છું.
- આ સંશોધન જેમની પ્રેરણાથી શક્ય બન્યું તેવા જી.સી.ઇ.આર.ટી.ના માન. નિયામકશ્રી ડૉ. ટી.એસ.જોષી સાહેબનો અનુદાન તેમજ પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ રીતે પ્રેરણા અને પ્રોત્સાહન પૂરા પાડવા બદલ હું આભાર માનું છું.
- પ્રસ્તુત સંશોધનના માર્ગદર્શન આપવા બદલ ભવનના પ્રાચાર્યશ્રી એસ.બી.બાવા સાહેબનો અને તાલીમ ભવનના મારા સાથી આધ્યાપકોનો હું ઋણ સ્વીકાર કરું છું.
- પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સાથ સહકાર આપનાર તથા કોવિડ-૧૯ અને લોકડાઉન જેવી અસાધારણ પરિસ્થિતિમાં શાળાઓમાં શૈક્ષણિક કાર્યને ગતિમાન બનાવવા કરેલ નવતર પ્રયોગો કરનાર શાળાના મુખ્ય શિક્ષક અને અન્ય શિક્ષકો અને તમામ વિદ્યાર્થીઓનો આ તકે આભાર કારણકે તેમના યોગદાન વગર પ્રસ્તુત સંશોધન પૂર્ણ કરવું શક્ય ન હતું.
- આ ઉપરાંત પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે આ અભ્યાસમાં સહાયરૂપ બનનાર સર્વેનો હું ખુબજ અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનું છું.

સંશોધક

ડો. મદનસિંહ ચૌહાણ

સિ. લેકચરર

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન

ઇડર, સાબરકાંઠા

અનુક્રમણિકા

પ્રકરણ 1

સમસ્યા કથન અને શબ્દોની વ્યાખ્યા

- 1.0 પ્રાસ્તાવિક
- 1.1 શીર્ષક
- 1.2 સમસ્યાકથન
- 1.3 અભ્યાસના હેતુઓ
- 1.4 અભ્યાસના પ્રશ્નો
- 1.5 શબ્દોની વ્યવહારુ વ્યાખ્યાઓ
- 1.6 અભ્યાસનું મહત્ત્વ
- 1.7 અભ્યાસની મર્યાદા
- 1.8 હવે પછીના પ્રકરણોનું આયોજન

પ્રકરણ 2

સંશોધનની આધારશીલા અને સંશોધન યોજના

- 2.0 પ્રસ્તાવના
- 2.1 સંશોધનનું વ્યાપવિશ્વ
- 2.2 નમૂના પસંદગી
- 2.3 સંશોધનનાં ક્ષેત્રો
- 2.4 સંશોધનનો પ્રકાર
- 2.5 સંશોધન પદ્ધતિ
- 2.6 ઉપકરણ વિગત
- 2.7 માહિતીનું એકત્રીકરણ
- 2.8 માહિતીનું પૃથક્કરણ અને સમીક્ષા

પ્રકરણ 3

માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

- 3.0 પ્રસ્તાવના
- 3.1.1.1 આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા. શાળા, વિજયનગર માં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન.
- 3.1. આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા. શાળા, વિજયનગર માં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમીક્ષા
- 3.1.1 આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા. શાળા, વિજયનગર માં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમીક્ષા

3.2 ઉપસંહાર

પ્રકરણ 4 સંશોધન સારાંશ, તારણો અને ભલામણો

4.0 પ્રસ્તાવના

4.1 સંશોધન સારાંશ

4.2 તારણો

4.3 ભલામણો

4.4 ઉપસંહાર

સંદર્ભ સૂચિ

પરિશિષ્ટ-1

સારણી સૂચિ

સારણી :3.1

આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા. શાળા, વિજયનગરમાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમીક્ષા

સારણી : 3.2

આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા. શાળા, વિજયનગર માં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમીક્ષા

પ્રકરણ 1

સમસ્યા કથન અને શબ્દોની વ્યાખ્યા

1.0 પ્રાસ્તાવિક

કોરોના મહામારી ને કારણે શિક્ષણની હાલની પરિસ્થિતિ ખૂબ નિકટ છે અને આ પરિસ્થિતિ ક્યાં સુધી રહેશે તેની કોઈને ખબર નથી. સમગ્ર વિશ્વમાં હાલ આ પરિસ્થિતિ જોવા મળી રહી છે ત્યારે અનેકવિધ ક્ષેત્ર સહિત શિક્ષણ ક્ષેત્રમાં પણ આજ પ્રશ્ન સામે આવ્યો છે. એક તરફ પ્રત્યક્ષ શિક્ષણ કાર્ય બંધ છે, તો બીજી બાજુ વૈકલ્પિક શિક્ષણ વ્યવસ્થાના ભાગરૂપે વિદ્યાર્થીઓને ઓનલાઇન શિક્ષણ આપવામાં આવી રહ્યું છે. ઓનલાઇન શિક્ષણની પ્રાથમિકતા એ છે કે, વિદ્યાર્થીઓ પાસે એન્ડ્રોઇડ મોબાઇલ અને ઈન્ટરનેટની સુવિધા ઉપલબ્ધ હોય તેમજ શાંતિપૂર્ણ રીતે શિક્ષણ થઈ શકે તેવી અલગ જગ્યા હોય પરંતુ કમનસીબી એ છે કે ગુજરાત જેવા સમૃદ્ધ રાજ્યમાં પણ સેંકડો વિદ્યાર્થીઓ પાસે આવી સુવિધા ઉપલબ્ધ નથી.

રાજ્ય સરકારે કોવિડથી ઉભી થયેલી આસાધારણ પરિસ્થિતિમાં વિદ્યાર્થીઓ પ્રવૃત્તિમય રહે તે માટે અનેકવિધ માધ્યમથી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ માટે વૈકલ્પિક શિક્ષણની વ્યવસ્થા જેવી કે, ઘરે શીખીએ, પંખીનો માળો સલામત અને હૂંફાળો, એકમ કસોટી ઓનલાઇન શિક્ષણ વગેરે જેવી રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરી હતી. આ પ્રવૃત્તિઓનો ઉદ્દેશ કોરોનાવાયરસથી ફેલાયેલ મહામારીના ભયજનક માહોલમાંથી વિદ્યાર્થીઓને બહાર કાઢવાનો હતો.

કોરોનાવાયરસ ના કારણે સર્જાયેલી અસાધારણ પરિસ્થિતિમાં શાળા શિક્ષણ બંધ ન રહે, “શાળા બંધ છે, શિક્ષણ નહીં.” તે સૂત્રને ચરિતાર્થ કરવા તેમજ વિદ્યાર્થીઓ ઘરે બેઠા શિક્ષણકાર્ય મેળવી શકે તે માટે જીસીઆરટી અને સર્વ શિક્ષણ અભિયાન દ્વારા રચનાત્મક આયોજન કરાયું હતું. જેના ભાગરૂપે વિદ્યાર્થીઓ ઘરે બેઠા શિક્ષણ મેળવી શકે તે માટે ઘરે શીખીએ, વિદ્યાર્થીઓની મનોસામાજિક માવજત થાય તે હેતુસર ઘરે થઇ શકે તેવી પ્રવૃત્તિઓ તેમજ ઘરે રમી શકાય તેવી રમતો પંખીનો માળો સલામત અને હૂંફાળો કાર્યક્રમના માધ્યમથી દરેક ઘર સુધી પહોંચે તેવા પ્રયત્નો થયા, વર્ચ્યુઅલ ક્લાસરૂમ દ્વારા શિક્ષણ, ડીડી ગીરનારના માધ્યમથી ઓનલાઇન શિક્ષણ અને પાઠ્યપુસ્તકોનું ઘરે વિતરણ જેવી રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરવામાં આવી હતી.

ગુજરાત સરકાર અને શિક્ષણ વિભાગે જિલ્લાના ડીઇઓ, ડીપીઇઓ, ડાઇટ, પ્રાચાર્યશ્રી, બીઆરસી, સીઆરસી તથા ખાનગી શાળાના સંચાલકશ્રીઓ સાથે સંપર્ક કરીને વર્તમાન પડકારરૂપ પરિસ્થિતિમાં વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક પ્રક્રિયા ઘરે બેઠા પણ જળવાઈ રહે તે માટે થયેલ પ્રયાસોની અને જિલ્લા કક્ષાએ થયેલ પ્રવૃત્તિઓની સમીક્ષા કરી બિરદાવી હતી. સરકાર અને શિક્ષણ વિભાગના આ પ્રયાસોને કારણે પ્રાથમિક શિક્ષણમાં અંદાજે ૨૨ લાખથી વધુ વિદ્યાર્થીઓ સુધી સોશિયલ મીડિયા અને ટેકનોલોજીના માધ્યમથી વિદ્યાર્થીઓ તથા શિક્ષકોને શૈક્ષણિક સામગ્રી પહોંચાડવામાં આવી હતી. આ શૈક્ષણિક સામગ્રીનો ઉપયોગ વિદ્યાર્થીઓ ઘરે બેઠા હજુ પણ કરી રહ્યા છે.

કોરોના વાયરસ થી ફેલાયેલ મહામારીની વિકટ આપત્તિને અવસરમાં પલટાવી નવી દિશા ખોલવામાં સૌનો સહયોગ પ્રયાસ જોવા મળ્યો હતો એવું નથી કે માત્ર શિક્ષણ વિભાગ સંલગ્ન કચેરીઓ દ્વારા જ રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરવામાં આવી હતી. વિદ્યાર્થીઓ શિક્ષણથી વંચિત ન રહે તે માટે શિક્ષકોએ પણ અભૂતપૂર્વ અને નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ હાથ ધર્યા છે. જે અન્વયે શિક્ષકોએ સરકાર દ્વારા શરૂ કરાયેલ રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ જેવી કે, ઘરે શીખીએ, પંખીનો માળો સલામત અને હૂંફાળો, વર્ચ્યુઅલ ક્લાસરૂમ, ડીડી ગીરનારના માધ્યમથી ઓનલાઇન શિક્ષણ વગેરેના અમલીકરણ સંદર્ભે હાથ ધરેલ નવતર પ્રયોગની પણ નોંધ લેવી રહી. રાજ્યના દૂરના દુર્ગમ વિસ્તારમાં આવેલી સરકારી સ્કૂલમાં શિક્ષણ મેળવતા અને મૂળભૂત સુવિધાઓથી વંચિત બાળકો અને શહેરની ખાનગી સ્કૂલોમાં અભ્યાસ કરતાં

વિદ્યાર્થીઓને શીખવાડવા માટેના માધ્યમોમાં સંપૂર્ણ બદલાવ જોવા મળ્યો છે. રાજ્યના છેવાડાના ભાગો વચ્ચે ડિજિટલ સંસાધનોની ઉપલબ્ધતાની અસમાનતા શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં પણ મોટો પડકાર સાબિત થઈ છે.

કોવીડ ૧૯ના કારણે દરેક ક્ષેત્રમાં ફેરફાર થયા ત્યારે શાળા શિક્ષણ બંધ ન રહે તેમજ વિદ્યાર્થીઓ ઘરે બેઠા શિક્ષણ કાર્ય મેળવી શકે તે માટે જિલ્લામાં શિક્ષકોએ કરેલ નવતર પ્રયાસોનો અભ્યાસ કરવાનો વિચાર સંશોધકને સૂઝ્યો હતો. કોરોના વાયરસના કારણે સર્જાયેલી અસાધારણ પરિસ્થિતિમાં શિક્ષકોએ હાથ ધરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગો જેવા કે, શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ, સહ-અભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ, લોકજાગૃતિ માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં અભિવૃદ્ધિ, વિદ્યાર્થીઓની હાજરીમાં અભિવૃદ્ધિ, ઓનલાઇન શિક્ષણના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, પંખીનો માળો-સલામત અને હૂંફાળોના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, એકમ કસોટીના પ્રચાર પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, સામાયિક કસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓની વિગતોનો અભ્યાસ કરવાના ઉદ્દેશથી પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરવામાં આવેલ હતું.

1.1 શીર્ષક

પ્રસ્તુત અભ્યાસનું શીર્ષક આ પ્રમાણે શબ્દબદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું.

આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા. શાળા, વિજયનગર માં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોનો અભ્યાસ.

1.2 સમસ્યાકથન

પ્રસ્તુત સંશોધનના આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા. શાળા, વિજયનગર માં હાથ ધરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગો જેવા કે, શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ, સહ-અભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ, લોકજાગૃતિ માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં અભિવૃદ્ધિ, વિદ્યાર્થીઓની હાજરીમાં અભિવૃદ્ધિ, ઓનલાઇન શિક્ષણના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, ઘરેશીખીએના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, પંખીનો માળો - સલામત અને હૂંફાળોના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, સામાયિક કસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓની વિગતોનો અભ્યાસ દ્વારા તપાસવામાં આવી હતી.

1.3 અભ્યાસના હેતુઓ

પ્રસ્તુત અભ્યાસના હેતુઓ આ મુજબ હતા.

1. આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા. શાળા, વિજયનગરમાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોનો અભ્યાસ કરવો.

2. આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા. શાળા, વિજયનગરમાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોનો પ્રચાર-પ્રસાર કરવો.
3. શિક્ષકોએ કરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોનો અન્ય શાળાઓમાં અમલ થાય તે માટે શિક્ષકોને અભિમુખ કરવા.

1.4 અભ્યાસના પ્રશ્નો

પ્રસ્તુત અભ્યાસ ના પ્રશ્નો આ મુજબ હતા.

1. આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળામાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગમાં કઈ બાબતોનો સમાવેશ થતો હશે...?
2. વિજયનગર-૧ પ્રાથમિક શાળા સરકારી પ્રાથમિક શાળામાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનો અમલ તેમણે કઈ રીતે કર્યો હશે...?
3. આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા. શાળા, વિજયનગર માં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગમાં કઈ બાબતોનો સમાવેશ થતો હશે...?
4. આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળામાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનો અમલ તેમણે કઈ રીતે કર્યો હશે

1.5 શબ્દોની વ્યવહાર વ્યાખ્યાઓ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં વપરાયેલ શબ્દોની વ્યવહારિક વ્યાખ્યાઓ આ પ્રમાણે હતી.

વિજયનગર તાલુકો: વિજયનગર તાલુકો ગુજરાત રાજ્યના સાબરકાંઠા જિલ્લામાં આવેલો એક તાલુકો છે. તાલુકાનું મુખ્ય મથક વિજયનગર છે. આ તાલુકામાં ૮૦ ગામોનો સમાવેશ થાય છે.આમ, વિજયનગર તાલુકાનો આદિવાસી વિસ્તાર અને ગામડાઓનો સમૂહ એટલે કે વિજયનગર તાલુકો.

સરકારી પ્રાથમિક શાળા: રાજ્ય સરકારના જિલ્લા પંચાયત હસ્તકની શાળાઓને સરકારી શાળાઓ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. આ શાળાઓમાં ૧ થી ૮ સુધી શૈક્ષણિક કાર્ય હાથ ધરવામાં આવે છે. આ પૈકી વિજયનગર તાલુકાની બે શાળાઓ આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ ને સંશોધક અભ્યાસ માટે પસંદ કરેલ હતી. આમ, વિજયનગર તાલુકાની જિલ્લા પંચાયત હસ્તકની શાળાઓને સરકારી શાળાઓ તરીકે પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ઓળખવામાં આવી છે.

નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ:

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં શાળા કે શિક્ષક દ્વારા હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ કે કાર્યના અર્થમાં છે. રાજ્યમાં કોવિડ અને લોકડાઉનને કારણે ઊભી થયેલી અસાધારણ પરિસ્થિતિની

આપત્તિને અવસરમાં પલટાવી નવી દિશા ખોલવામાં શિક્ષકો દ્વારા હાથ ધરાયેલ નવતર રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓને પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવતર પ્રયોગ તરીકે ઓળખવામાં આવી છે.

1.6 અભ્યાસનું મહત્વ

દરેક કાર્યને પોતાનું આગવું મહત્વ હોય છે આ સંશોધન પણ એક શૈક્ષણિક કાર્ય છે. આથી આ સંશોધન કાર્ય દરમિયાન સંશોધક જે જે કાર્ય કરે છે તથા જે પરિણામ મળે છે તે પરિણામોને ધ્યાનમાં રાખીને ભવિષ્યમાં આ અભ્યાસ કોને કોને અને કેવી રીતે મદદરૂપ બની શકે કે બાબત તેનું મહત્વ સૂચવે છે.

પ્રસ્તુત સંશોધન દ્વારા વિજયનગર તાલુકાની સરકારી શાળાઓના શિક્ષકો દ્વારા હાથ ધરેલ નવતરશૈક્ષણિક પ્રયોગ જેવા કે, શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ, સહ-અભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ, લોકજાગૃતિ માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં અભિવૃદ્ધિ, વિદ્યાર્થીઓની હાજરીમાં અભિવૃદ્ધિ, ઓનલાઇન શિક્ષણના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, ઘરે શીખીએના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, પંખીનો માળો સલામત અને હૂંફાળોના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, એકમ કસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, સામાયિક કસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓની વિગતો વિશે ઊંડાણથી માહિતગાર થઇ શકાશે તેમજ આ પ્રવૃત્તિઓના માધ્યમથી દુર્ગમ પરિસ્થિતિઓમાં શિક્ષણનો વેગ કઈ રીતે વધારવો તેની દિશા પ્રાપ્ત કરી શકાશે.

1.7 અભ્યાસની મર્યાદા

સંશોધનએ એવી પ્રક્રિયા છે કે, સંપૂર્ણ રીતે સફળ થતી નથી તેમાં કોઈને કોઈ ખામી રહી જવાની શક્યતાઓ વધી જાય છે. દરેક સંશોધન પરિણામો જુદી જુદી પરિસ્થિતિ અનુસાર જુદા જુદા મળે છે. તેથી તેને દરેક સમયે લાગુ પાડી શકાય નહીં.

1. પ્રસ્તુત સંશોધન વિજયનગર તાલુકાની જિલ્લા પંચાયત હસ્તકની શાળાઓને સરકારી શાળાઓ પૈકી આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રાથમિક પૂરતો મર્યાદિત રહેશે.
2. પ્રસ્તુત સંશોધન શાળામાં થતી અનેક વિધ અભ્યાસિક અને સહ અભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ પૈકી શિક્ષકોએ કરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ પુરતો મર્યાદિત રહેશે.
3. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં શાળા મુલાકાત દરમિયાન શિક્ષકોએ કરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગને આધારે એકત્ર માહિતી પર આધારિત હોઈ માહિતીની યથાર્થતા પ્રસ્તુત સંશોધનની યથાર્થતા રહેશે.

1.8 હવે પછીના પ્રકરણોનું આયોજન

સમગ્ર સંશોધન અહેવાલને ચાર પ્રકરણોમાં વિભાજીત કરેલ છે.

પ્રકરણ 2 સંશોધનની આધારશીલા અને સંશોધનની યોજના

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં સંશોધનનો આધાર એવું વ્યાપવિશ્વ, સંશોધન પ્રકાર, સંશોધન પદ્ધતિ, નમૂના પસંદગી, માહિતી પ્રાપ્તિના ઉપકરણો તથા માહિતી વિશ્લેષણની પ્રયુક્તિઓ દર્શાવવામાં આવેલ છે.

પ્રકરણ -3 માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં હેતુઓ અનુસાર પ્રાપ્ત થયેલ માહિતીને આધારને ગુણાત્મક રીતે માહિતીનું ઊંડાણપૂર્વકનું વર્ણન અને અર્થઘટન રજૂ કરવામાં આવેલ છે.

પ્રકરણ 4 સંશોધન સારાંશ, તારણો અને ભલામણો

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં પ્રાપ્ત માહિતી ઉપરથી મળેલાં પરિણામોનો સારાંશ, સંશોધનના પ્રયોગની સમીક્ષા, પ્રયોગને આધારે મળેલ તારણો અને તેને આધારે માહિતીનું સામાન્યીકરણ રજૂ કરવામાં આવેલ છે.

પ્રકરણ -2

સંશોધનની આધારશીલા અને સંશોધન યોજના

2.0 પ્રસ્તાવના :

કોઈપણ સંશોધનની સફળતાનો આધાર તેમાં નક્કર આયોજન પર રહેલો છે.સંશોધનકાર્ય વિશ્વસનીય અને પ્રમાણભૂત બનાવવા માટે ચોક્કસ યોજના હોવી જરૂરી છે.સંશોધન કાર્યના હેતુઓની સફળતાનો આધાર તેના આયોજન પર રહે છે.સંશોધનની રૂપરેખાને કાર્યાન્વિત કરવા માટે પદ્ધતિ અને પ્રક્રિયા સંશોધકને સહાયરૂપ બને છે.સંશોધનની રૂપરેખા સંશોધકને દિશા સૂચવતી તાર્કિક યોજના છે. આયોજન દરેક પ્રવૃત્તિની સફળતાની ગુરુચાવી છે. દરેક વ્યક્તિ કાર્યનો આરામ કરતાં પહેલાં તે કાર્યનું આયોજન કરે છે.

સંશોધન યોજના વિશે ડો. એચ.જી.દેસાઈ અને ડો. કે.જી.દેસાઈ જણાવી છે કે-“સંશોધન અહેવાલને સમજવા માટે સંશોધન યોજનાનું વર્ણન અત્યંત જરૂરી બને છે. વાચક સ્પષ્ટપણે સમજી શકે અને તેણે પોતે અભ્યાસની પ્રમાણભૂતતા ચકાસવા એ અભ્યાસ ફરીથી ઉપાડવો જરૂરી બને તો સંપૂર્ણ વિગતો મળી રહે એ રીતે આ પ્રકરણ લખવું જોઈએ. સંશોધકે અભ્યાસ દરમિયાન હાથ ધરેલ અને પાછળથી ત્યજી દીધેલ પ્રવિધિઓનો પણ ઉલ્લેખ થવો જોઈએ. આમ થાય તો સમસ્યાની યોજના પર વધુ પ્રકાશ પડે.”

સંશોધનમાં કઈ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવો તે મહત્વનો પ્રશ્ન છે. સંશોધક પોતાના વિષયને અનુરૂપ પદ્ધતિ પસંદ કરે તે અત્યંત જરૂરી છે.વળી, સંશોધનમાં ઉપયોગમાં લેવામાં આવેલ ઉપકરણોની માહિતી, ચલોની માહિતી, વ્યાપવિશ્વ, નિદર્શ પસંદગી અને માહિતી એકત્રીકરણની વિગત આપવી પણ આવશ્યક છે.

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં વ્યાપવિશ્વ, સંશોધન પ્રકાર, સંશોધન પદ્ધતિ, નમૂના પસંદગી, માહિતી પ્રાપ્તિના ઉપકરણો તથા માહિતી માહિતી વિશ્લેષણની પ્રયુક્તિઓ વિશેની માહિતી આપવામાં આવેલ છે.

2.1 સંશોધનનું વ્યાપવિશ્વ :

સંશોધકે સમસ્યા ઉદ્ભવ વખતે કયું વ્યાપ વિશ્વ નજર સમક્ષ રાખ્યું છે તેની સ્પષ્ટતા કરવી જરૂરી છે. વળી વ્યાપવિશ્વમાં સમાવિષ્ટ કેટલાં પાત્રો પર ઉપકરણની અજમાઈશ કરવાની છે તે બાબત પણ ધ્યાનમાં રાખવી આવશ્યક છે, આમ કરવાથી સંશોધનકાર્ય નિયત સમયમાં પૂર્ણ

થાય તેમજ હેતુ સારી રીતે સિદ્ધ થાય છે.

કોઈપણ સંશોધનમાં વ્યાપ વિશ્વની સાચી વ્યાખ્યા ન થાય ત્યાં સુધી સંશોધનનું કાર્ય આગળ વધી શકતું નથી તથા સમગ્ર વ્યાપવિશ્વમાંથી નિદર્શન પસંદગી પણ મુશ્કેલ બને છે.

"Population means total number of people identifiable group. It is the aggregate of the times or Individuals or possible observations from which sample is taken."

વ્યાપવિશ્વ એટલે સમષ્ટિ. એ એવી વિગતો, પાત્રો કે શક્ય અવલોકનોની સંખ્યા છે કે જેમાંથી નમૂનો પસંદ થાય છે.

કોરોના વાયરસથી ફેલાય મહામારીની વિકટ આપત્તિને અવસરમાં પલટાવી નવી દિશા ખોલવા માટે જિલ્લાના શિક્ષકોએ હાથ ધરેલ રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ અને નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ તેમજ શાળા શિક્ષણ બંધ ન રહે તેમજ વિદ્યાર્થીઓ ઘરે બેઠા શિક્ષણકાર્ય મેળવી શકે તે માટે જિલ્લામાં શિક્ષકોએ કરેલ નવતર પ્રયાસો વિશેનો અભ્યાસ હાથ ધરવાનો હોઈ પ્રસ્તુત સંશોધનનો વ્યાપ સાબરકાંઠા જિલ્લાનો વિજયનગર તાલુકો રહેશે.

2.2 નમૂનો પસંદગી :

સંશોધનની પરિભાષામાં વ્યાપવિશ્વનું સર્વોત્તમ પ્રતિનિધિત્વ કરે તેને સારો નમૂનો કહેવાય છે. સંશોધનમાં સમય, શક્તિ અને નાણાંનો વ્યય થતો અટકાવવા માટે સમસ્તીના શક્ય તેટલા બધા જ લક્ષણોનો સમાવેશ થાય તે રીતે નિદર્શ પસંદ કરવો જોઈએ. જેથી નિદર્શ પરથી મળવેલાં તારણોનું સામાન્યીકરણ કરી સમાવિષ્ટને લાગુ પાડી શકાય.

આ સંશોધનમાં સંશોધકે સહેતુક નમૂના પ્રયુક્તિથી નમૂનો (નિદર્શ) પસંદ કરેલ છે. આ પ્રયુક્તિમાં નમૂનાનો એકમ એક પાત્ર ન રહેતાં સમગ્ર શાળાએ પાત્ર સમૂહ (ઝૂમખું) એકમ બને છે.

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં શાળા શિક્ષણ બંધ ન રહે તેમજ વિદ્યાર્થીઓ ઘરે બેઠા શિક્ષણ કાર્ય મેળવી શકે તે માટે જિલ્લામાં શિક્ષકોએ કરેલ નવતર પ્રયાસોનો અભ્યાસ કરવાનો હોઈ સહેતુક નમૂના પસંદગી દ્વારા જિલ્લામાં થયેલ શ્રેષ્ઠ નવતર પ્રયાસોને અલગ તારવવામાં આવ્યા હતા. તેમજ દરેક વ્યાખ્યાતાને તેમના લાયઝનિંગ વિસ્તારની બે શાળાઓના આવા નવતર પ્રયાસો કે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોનો અભ્યાસ હાથ ધરવા સૂચિત કરવામાં આવેલ હતું. જે પૈકી સંશોધકનો લાયઝનીંગ વિસ્તાર વિજયનગર હોઈ વિજયનગર તાલુકાની આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા.શાળા, માં ફાળવવામાં આવી હતી. જે અન્વયે આ બંને શાળાઓની રૂબરૂ મુલાકાત લઈ તેમણે કરેલ નવતર પ્રયાસોની વિગતો પ્રાપ્ત કરી હતી.

2.3 સંશોધનના ક્ષેત્રો :

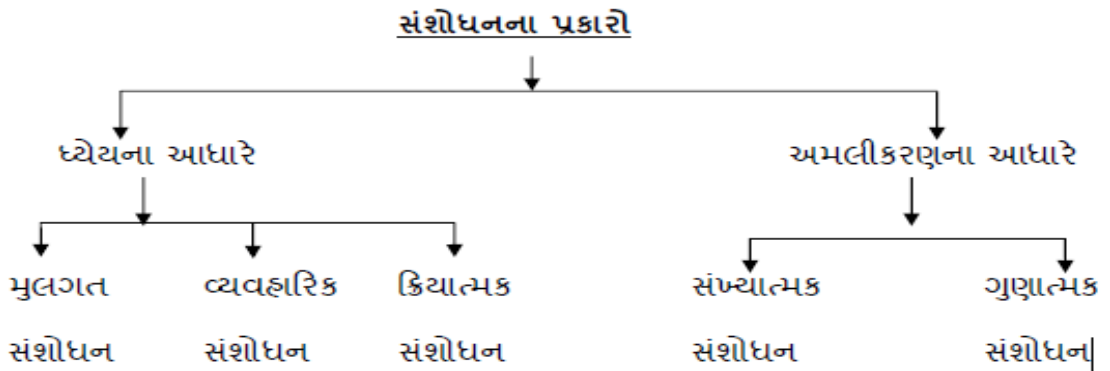
સંશોધન માટે અનેક દિશાઓ અને ક્ષેત્રો વિકાસ પામ્યા છે. સંશોધન જુદા જુદા અનેક ક્ષેત્રો સાથે જોડાયેલું હોય છે. સંશોધન પોતાને અનુકૂળ ક્ષેત્ર પસંદ કરતા હોય છે. જીવન સાથે સંકળાયેલા આવા અનેક ક્ષેત્રો છે જેવા કે શૈક્ષણિક, વૈજ્ઞાનિક, તબીબી, સામાજિક, ખેતી, ઉદ્યોગ, વાણિજ્ય વગેરે હોય છે.

આ પૈકી પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાથમિક શિક્ષણ ક્ષેત્ર સાથે જોડાયેલું છે.

2.4 સંશોધનનો પ્રકાર

સંશોધનમાં વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિનો ઉપયોગ થાય છે. તેથી જે ક્ષેત્રમાંથી ઉપસ્થિત થયેલ અર્થપૂર્ણ સમસ્યાના વ્યવસ્થિત વસ્તુલક્ષી અને અનુભવની એરણ પર ચકાસી શકાય તેવા ઉકેલ સાથે સંબંધ છે. તેનું સ્વરૂપ કે પ્રકાર સંબંધિત પ્રશ્નોના સ્વરૂપ પ્રમાણે બદલાય છે.

સંશોધનના મુખ્ય બે રીતથી પ્રકારો પડે છે. જે નિમ્નાંકિત ઉચાટ 2005-2006 ના મતે સંશોધનના પ્રકાર બે રીતથી દર્શાવી શકાય. સંશોધનના ધ્યેય અને અમલીકરણને લક્ષમાં રાખી તેનું આ મુજબ વર્ગીકરણ કરી શકાય.

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સંશોધકને ફાળવેલ બે શાળાઓના નવતર પ્રયાસો અથવા નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોની ઊંડાણથી તપાસવાના હોઈ આ સંશોધન ગુણાત્મક પ્રકારે હાથ ધરાયું હતું.

2.5 સંશોધન પદ્ધતિ :

સંશોધનમાં જે પ્રકારની સમસ્યા હોય તેના સંદર્ભમાં પદ્ધતિની પસંદગી કરવામાં આવે છે. સંશોધનની પદ્ધતિઓ નીચે મુજબ છે.

1. ઐતિહાસીક પદ્ધતિ
2. પ્રાયોગિક પદ્ધતિ
3. વર્ણનાત્મક સંશોધનો જેમાં-
  - i. સર્વેક્ષણ અભ્યાસ
  - ii. વિકાસાત્મક અભ્યાસ
  - iii. સંબંધાત્મક અભ્યાસ
    - a) વ્યક્તિ અભ્યાસ
    - b) સહસંબંધલક્ષી અભ્યાસ
    - c) કારણ તુલનાત્મક અભ્યાસ

પ્રસ્તુત સંશોધન એ વ્યક્તિ અભ્યાસ આધારિત છે.

2.6 ઉપકરણ વિગત :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ઉપકરણ તરીકે સંશોધક દ્વારા સ્વરચિત પ્રશ્નાવલિનો ઉપકરણ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો. આ પ્રશ્નાવલિને ગૂગલફોર્મ તરીકે વિકસાવવામાં આવી હતી અને તેમાં એવી સુવિધા કરવામાં આવે છે કે શાળાએ કરેલ નવતરપ્રયાસો કે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોની વિગતો સાથેસાથે ફોટોગ્રાફ્સ અને વીડિયોના માધ્યમથી થયેલ પ્રયાસોનો વાસ્તવિક ચિતાર મેળવી શકાય

2.7 માહિતીનું એકત્રીકરણ :

સંશોધકે રૂબરૂ શાળા મુલાકાત લઈ સ્વરચિત પ્રશ્નાવલી સ્વરૂપે તૈયાર કરેલ ગૂગલ ફોર્મ દ્વારા શાળાએ કરેલ નવતર પ્રયાસો કે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોની વિગતો સાથે ફોટોગ્રાફ્સ અને વીડિયો સંબંધી માહિતી એકત્ર કરવામાં આવી હતી. ગૂગલફોર્મ દ્વારા નવતર પ્રયાસો કે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગો સંબંધી માહિતી કઈ રીતે ભરવાની છે. તેની પ્રાથમિક સમજ શાળા મુલાકાત દરમિયાન આપવામાં આવી હતી. શિક્ષકોને આ ફોર્મની સમજ અંગે, માહિતી ભરવા અંગે ફોટો અને વિડીયો વિશે તેમના પ્રશ્નોનું સમાધાન કરવામાં આવ્યું હતું. જેથી પ્રાપ્ત થનાર માહિતી સચોટ, ચોક્કસ અને વાસ્તવિક રીતે મળી શકે.

2.8 માહિતીનું પૃથક્કરણ અને સમીક્ષા :

એકત્ર થયેલ માહિતીની યોગ્ય અંકશાસ્ત્રીય પદ્ધતિ થકી મુલવણી એ સંશોધનના કાર્યનું મહત્વનું સોપાન ગણી શકાય. સંશોધક માટે ઉપકરણની પસંદગી કરવાની સાથે જ તેના થકી પ્રાપ્ત માહિતીનું પૃથક્કરણ કેવી રીતે થઈ શકશે અને તારણો મેળવવા શું કરવું પડશે તે અંગેનો ખ્યાલ રાખવાનો થતો હોય છે.

સંશોધન દ્વારા સ્વરચિત પ્રશ્નાવલી સ્વરૂપે તૈયાર કરેલ ગૂગલફોર્મ દ્વારા શાળાની રૂબરૂ મુલાકાત લઈ સંશોધનના હેતુઓ અનુસાર માહિતી એકત્ર કરી તેને વ્યક્તિ-અભ્યાસના સોપાનો મુજબ ગોઠવવામાં આવ્યા હતા. જેમાં, નીચેની વિગતો જેવી કે,

1. શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તે ધોરણ.
2. શિક્ષક જે વિષયમાં નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તે વિષય.
3. શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તેના લાભાર્થી કુમાર વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા.
4. શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તેના લાભાર્થી કન્યા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા.
5. શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તેના લાભાર્થી કુલ વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા.
6. શિક્ષણના નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનું નામ.
7. શિક્ષકે શરૂ કરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનો વિચાર કઈ રીતે ઉદભવ્યો..?
8. શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંદર્ભે સમસ્યાની ઓળખ કઈ રીતે કરી..?
9. શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યા ઉકેલ માટે તમે શું પૂર્વ તૈયારી કરી...?
10. શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યા સંબંધી કારણોની એકત્રિત કરેલ માહિતીની વિગતો.
11. શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યાનું નિવારણ માટે કયા પગલાં હાથ ધર્યા....?
12. નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સફળ થયો કે કેમ...? તેની શિક્ષકે ચકાસણી કઈ રીતે કરી...?
13. શિક્ષકના શૈક્ષણિક પ્રયોગને કેટલી સફળતા મળી તેની વિગતો.
14. શિક્ષકના આ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગને અન્ય શાળાઓમાં અમલીકરણ માટે શું આયોજન કરી શકાય.
15. શિક્ષકના આ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગને અન્ય શાળાઓમાં અમલીકરણ માટે કયા મુદ્દાઓને ધ્યાને લેવા જરૂરી છે.
16. અન્ય કોઈ વિશેષ બાબત હોય તો.
17. નવતર પ્રયોગ સંબંધી ફોટોગ્રાફ.
18. નવતર પ્રયોગ સંબંધી વિડીયો.

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં હેતુઓ અનુસાર પ્રાપ્ત થયેલ માહિતીને આધારે ગુણાત્મક રીતે માહિતીનું ઊંડાણપૂર્વક વર્ણન અને અર્થઘટન રજૂ કરવામાં આવેલ છે.

ઉપર્યુક્ત મુદ્દાઓને અનુસંધાનમાં બંને શાળાઓની મળેલ માહિતીનું તુલનાત્મક પૃથ્થકરણ અને અર્થઘટન કરી તેને આધારે શાળાના નવતર પ્રયોગની સમીક્ષા હાથ ધરવામાં આવી હતી.

પ્રકરણ ૩ માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

૩.૦ પ્રસ્તાવના :

કોઈપણ સંશોધનના જેટલું મહત્વ માહિતી એકઠી કરવાનું છે. તેટલું જ મહત્વ માહિતીનું પૃથક્કરણ કરવાનું છે. કોઈપણ સંશોધકે સંશોધન યોજના તૈયાર કરતી વખતે કઈ-કઈ માહિતી મેળવવી પડશે. પ્રાપ્ત માહિતીનું વર્ગીકરણ કેવી રીતે થશે તે અંગે વિચારી લેવું જરૂરી છે. આમ કરવાથી માહિતી વિષયક સચોટ ખ્યાલ આવે છે.

કોઈપણ સંશોધનમાં એકઠી કરેલી સંશોધન માહિતી પૃથક્કરણ અને અર્થઘટનની યોગ્ય

પ્રયુક્તિ ધ્વારા જ અર્થપૂર્ણ બને છે.

3.1 આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા. શાળા, વિજયનગરમાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન.

પ્રસ્તુત સંશોધન ધ્વારા વિજયનગર તાલુકાની આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા. શાળા, વિજયનગર ના શિક્ષકો ધ્વારા હાથ ધરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગો જેવા કે, શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ, સહ-અભ્યાસીક પ્રવૃત્તિઓ, લોકજાગૃતિ માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં અભિવૃદ્ધિ, વિદ્યાર્થીઓની હાજરીમાં અભિવૃદ્ધિ, ઓનલાઇન શિક્ષણના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, ઘરે શિખીએના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, પંખીનો માળો- સલામત અને પ્રવૃત્તિઓ માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, સામાયિક કસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓની વિગતો વિશે ઊંડાણથી શાળાવાર રજૂઆત કરવામાં આવી હતી.

3.1.0 આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ પ્રા. શાળા, વિજયનગરમાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમીક્ષા

આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા સરકારી પ્રાથમિક શાળામાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમીક્ષા 3.1 માં રજૂ કરેલ છે.

સારણી : 3.1

આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા સરકારી પ્રાથમિક શાળામાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમીક્ષા

પ્રયોગ કરનાર તેમજ તે સંબંધી મુદ્દાઓ	શિક્ષકે હાથ ધરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની વિગત
શિક્ષકનું નામ	પટેલિયા મુકેશભાઈ રૂપજીભાઈ
હોદ્દો	શિક્ષક
શાળામાં ચાલતા ધોરણો	ધોરણ ૧ થી ૮
શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તે ધોરણ	ધોરણ ૬ થી ૮
શિક્ષકે જે વિષયમાં નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તે વિષય	ગુજરાતી, ગણિત, હિન્દી, અંગ્રેજી

શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તેના લાભાર્થી કુમાર વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા	૭૮
શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તેના લાભાર્થી કન્યા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા	૭૫
શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તેના લાભાર્થી કુલ વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા	૧૦૦
શિક્ષકના નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનું નામ.	વિદ્યાર્થીઓ ઘરે રહી ને પણ ભણે
શિક્ષકે શરૂ કરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનો વિચાર કઈ રીતે ઉદ્ભવ્યો?	<ul style="list-style-type: none"> કોવિડ ૧૯ ની મહામારીને કારણે સરકારશ્રી ધ્વારા શરૂ કરાયેલ ઓનલાઈન શિક્ષણમાં પડતી મુશ્કેલીઓ દૂર કરાયેલ ઓનલાઈન શિક્ષણમાં પડતી મુશ્કેલીઓ દૂર કરવાના ભાગરૂપે અને બાળકો ઘેર બેઠા શિક્ષણ મેળવી શકે તે હેતુસર આ પ્રયોગ હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો
આપના નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંદર્ભે સમસ્યાની ઓળખ કઈ રીતે કરી.	<ul style="list-style-type: none"> મુલાકાત અંતે બાળકો સુધી ગયા માર્ગદર્શન આપ્યું, આ સમય દરમિયાન બાળકોમાં શિક્ષણની ભૂખ દેખાણી અને વિવિધ માધ્યમો મારફતે ઓનલાઈન શિક્ષણની શરૂઆત કરી.
શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યા ઉકેલ માટે તમે શું પૂર્વ તૈયારી કરી..?	<ul style="list-style-type: none"> આ નવતર પ્રયોગની સમસ્યાઓના ઉકેલ માટે શાળામાં કામ ન હોય તો ગામમાં ફરીને અચૂક વિદ્યાર્થીઓની મુલાકાત લઈને તેમને અભ્યાસમાં પડતી મુશ્કેલીઓ દૂર કરવા કોવિડ-૧૯ ની ગાઈડલાઇનનું પાલન કરીને ગામના ચાર માઠ પ્રમાણે અને મહોલ્લામાં શેરી શિક્ષણ કરવાનું વિચાર્યું. પ્રથમ સત્રમાં વિદ્યાર્થીની મુલાકાત જરૂર લેતો પણ તેની નોંધ માટે ફોટોગ્રાફી જ કરતો પણ બીજા સત્ર પછી તેની નોંધ માટેનું પત્રક પણ બનાવીને તેની નોંધ અચૂક કરવામાં

	<p>આવે છે, જે મારી કામગીરીનો સચોટ પુરાવો છે.</p> <ul style="list-style-type: none"> • બાળકોની કચાશ દૂર કરવા ગણિતમાં ઘડિયા રમત, અંગ્રેજીમાં સેન્ટેન્સ ગેમ, ગુજરાતીમાં શબ્દ રમત જેવાં શૈક્ષણિક રમકડાં પણ બનાવેલ છે. જેની મદદથી શિક્ષણકાર્ય રસપ્રદ બનાવવામાં આવ્યું.
<p>શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યા સંબંધી કારણોની એકત્રિત કરેલ માહિતીની વિગતો.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • આ નવતર પ્રયોગના અમલ કરવામાં સૌ પ્રથમ વિદ્યાર્થીની મુલાકાત કરી મહોલ્લામાં શેરી શિક્ષણ માટે બાળકો અને તેના વાલીઓને તૈયાર કર્યાં. • મહોલ્લામાં શેરી શિક્ષણ સ્થળની પસંદગી કરી અને મહોલ્લામાં શેરી શિક્ષણ માટેનું સમયપત્રક નક્કી કર્યું.
<p>શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યાનું નિવારણ માટે તમે કયા પગલાં હાથ ધર્યાં.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • આ નવતર પ્રયોગ માટે સતત વાલીઓને વારંવાર ફોન કરીને બાળકોને પડતી મુશ્કેલીઓ જાણવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે. • બાળકોને વોટ્સપ્પમાં ગ્રૂપ બનાવીને ઓનલાઇન શિક્ષણની માહિતીથી તેમને વાકેફ કરવામાં આવે છે. • એકમ કસોટી આપવી અને પરત લેવી, ઘરે શિખીએ સાહિત્યમાં પડતી મુશ્કેલીઓને દૂર કરવા માટે વધુ મહાવરો અને દ્રઢીકરણ કરવામાં આવે છે. • બધા જ વિદ્યાર્થીઓની વધુમાં વધુ મુલાકાત કરીને મહોલ્લામાં શેરી શિક્ષણ આપી શકાય તેવા પ્રયત્નો હાથ ધરવામાં આવે છે. • મુલાકાત લીધેલ બાળકોના ફોટોગ્રાફ પાડીને C.R.C.C, B.R.C.C. અને આચાર્યને મોકલવામાં આવે છે.

	<ul style="list-style-type: none"> • મહોલ્લામાં શેરી શિક્ષણ અંતર્ગત બાળકોમાં થયેલ પ્રગતિની નોંધ કરવામાં આવે છે.
નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સફળ થયો કે કેમ..? તેની શિક્ષકે ચકાસણી કઈ રીતે કરી..?	<ul style="list-style-type: none"> • આ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સફળતા બાળકોની નોટબુકો અને સ્વાધ્યયપોથી ચકાસીને કરવામાં આવે છે. • બાળકોને આપેલ ગૃહકાર્ય જોઈને તેમણે કરેલ ભૂલો જાણી શકાય છે. • વિદ્યાર્થીઓના અને વાલીઓના મુખેથી સાંભળેલ પ્રતિભાવોએ આ પ્રયોગની મોટામાં મોટી સફળતા જ છે.
શિક્ષકના શૈક્ષણિક પ્રયોગને કેટલી સફળતા મળી તેની વિગતો.	<ul style="list-style-type: none"> • આ પ્રયોગની કામગીરી ચાલુ જ છે અને આગળ પણ ચાલુ રહેશે. • પહેલા કરતાં હાલ વિદ્યાર્થીઓ તેમની ક્ષમતા મુજબ વધુ શીખે છે અને હજુ વધુ શિખતા રહેશે. • શેરી શિક્ષણ દરમિયાન એક વાલી ધ્વારા ખૂબ સરસ કામગીરી થાય છે તેનાથી વધારે સફળતા બીજી કઈ હોઈ શકે.
શિક્ષકના આ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગને અન્ય શાળાઓમાં અમલીકરણ માટે શું આયોજન કરી શકાય.	<ul style="list-style-type: none"> • આ પ્રયોગ અંતર્ગત શિક્ષકોના ગ્રૂપમાં તેની માહિતી મોકલી શકાય. • ફોટોગ્રાફી, વિડીયો બનાવી શેર કરી શકાય, જેથી અન્ય શિક્ષકોને પણ પ્રેરણા મળે.
શિક્ષકના આ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગને અન્ય શાળાઓમાં આમલીકરણ માટે કયા મુદ્દાઓને ધ્યાને લેવા જરૂરી છે.	<ul style="list-style-type: none"> • શિક્ષકોમાં રસ, રૂચી, ખંત અને ઉત્સાહ આ પ્રયોગ માટે ખૂબ જરૂરી બને છે.
અન્ય કોઈ વિશેષ બાબત હોય તો તે અહીં નોંધો.	<ul style="list-style-type: none"> • હોમલર્નિંગ કાર્યક્રમ અંતર્ગત દરરોજ ૧૫ વિદ્યાર્થીઓના વાલીઓને ફોન કરવામાં આવે છે. અને તેની નોંધ કરવામાં આવે છે.

	<ul style="list-style-type: none"> • માઈક્રોસોફ્ટ ટીમ્સમાં બાળકોને અનુરૂપ સમય પ્રમાણે વધુમાં વધુ બાળકો જોડાય તે માટે અગાઉથી ગ્રૂપમાં તથા વ્યક્તિગત રીતે લિન્ક મૂકીને અને ફોન કરીને જાણ કરવામાં આવે છે જેથી વધુ બાળકો જોડાય છે.
--	---

11.1 વિજયનગર-૧ પ્રાથમિક શાળામાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમિક્ષા

વિજયનગર-૧ પ્રાથમિક શાળામાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમિક્ષા સારણી 3.2 માં રજૂ કરવામાં આવેલ છે.

સારણી : 3.2

વિજયનગર-૧ પ્રાથમિક શાળામાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમિક્ષા

પ્રયોગ કરનાર તેમજ તે સંબંધી મુદ્દાઓ	શિક્ષકે હાથ ધરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની વિગત
શિક્ષકનું નામ	પટેલીયા દિલીપકુમાર રામજીભાઈ
હોદ્દો	HTAT
શાળામાં ચાલતા ધોરણો	ધોરણ ૧ થી ૮
શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તે ધોરણ	ધોરણ ૬ થી ૮
શિક્ષકે જે વિષયમાં નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તે વિષય	ગુજરાતી, ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી
શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તેના લાભાર્થી કુમાર વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા	૮૫
શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તેના લાભાર્થી કન્યા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા	૭૦
શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તેના લાભાર્થી કુલ વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા	૫૫

શિક્ષકના નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનું નામ.	ચાલો શીખીએ ,આપણા જ ફળીએ ડીજીટલ માધ્યમ,શિક્ષણની નવી દિશા.
શિક્ષકે શરૂ કરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનો વિચાર કઈ રીતે ઉદ્ભવ્યો?	<ul style="list-style-type: none"> કોવિડ ૧૯ ની મહામારીને કારણે સરકારશ્રી ધ્વારા શરૂ કરાયેલ ઓનલાઈન શિક્ષણમાં પડતી મુશ્કેલીઓ દૂર કરાયેલ ઓનલાઈન શિક્ષણમાં પડતી મુશ્કેલીઓ દૂર કરવાના ભાગરૂપે અને બાળકો ઘેર બેઠા શિક્ષણ મેળવી શકે તે હેતુસર આ પ્રયોગ હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો.
આપના નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંદર્ભે સમસ્યાની ઓળખ કઈ રીતે કરી.	<ul style="list-style-type: none"> હું અને મારા સ્ટાફ મિત્રો રીક્ષા અને અન્ય વાહન મારફતે બાળકો સુધી ગયા માર્ગદર્શન આપ્યું,આ સમય દરમિયાન બાળકોમાં શિક્ષણની ભૂખ દેખાણી અને વિવિધ માધ્યમો મારફતે ઓનલાઈન શિક્ષણની શરૂઆત કરી.
શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યા ઉકેલ માટે તમે શું પૂર્વ તૈયારી કરી..?	<ul style="list-style-type: none"> રૂબરૂ મુલાકાત અને સમ્પર્ક દ્વારા બાળકો ના શિક્ષણની વાત આગળ આવી. શાળામાં જ્ઞાન કુંજ પ્રોજેક્ટ પણ ચાલે છે. આ પ્રોજેક્ટ ના લેપટોપ અને નેટ નો ઉપયોગ કરવાનું નક્કી કરવામાં આવેલ હતું.
શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યા સંબંધી કારણોની એકત્રિત કરેલ માહિતીની વિગતો.	<ul style="list-style-type: none"> કયા કયા બાળકોની એકમ કસોટીઓ અને મુલાકાત ની વિગતો ને આધારે માહિતી ત્યાર કરવામાં આવી.અને ઓનલાઈન શિક્ષણમાં તેને સામેલ કરવામાં આવી.
શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યાનું નિવારણ માટે તમે કયા પગલાં હાથ ધર્યાં.	<ul style="list-style-type: none"> શાળામાં નેટ સુવિધા હતી અને જ્ઞાન કુંજ પ્રોજેક્ટ ના લીધે શાળાનો સ્ટાફ આ બધા મધ્યમ થી પરિચિત હતો. તેનો સુચારુ ઉપયોગ અને આયોજન બનાવવામાં આવ્યું.
નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સફળ થયો કે કેમ..? તેની શિક્ષકે ચકાસણી કઈ રીતે કરી..?	<ul style="list-style-type: none"> શાળા શહેર કક્ષાએ આવેલ છે. અને આ બાળકો એ આજુ બાજુ ના વિસ્તારના

	<p>હોય છે. શિક્ષકો વરચુલ શિક્ષણથી પરિચિત હતા.</p> <ul style="list-style-type: none"> બાળકોની એકમ કસોટી ની ચકાસણી કરી તો ઓન લાઈન શિક્ષણની વાત પણ આવી.
શિક્ષકના શૈક્ષણિક પ્રયોગને કેટલી સફળતા મળી તેની વિગતો.	<ul style="list-style-type: none"> આ પ્રયોગ ૭૫% સફળ રહ્યો હતો.
શિક્ષકના આ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગને અન્ય શાળાઓમાં અમલીકરણ માટે શું આયોજન કરી શકાય.	<ul style="list-style-type: none"> શાળામાં નેટ નું સુવિધા અને શિક્ષકોમાં બાળકો માટે કામ કરવાની ધગશ.અને આચાર્યશ્રી દ્વારા સુચારુ આયોજન. શિક્ષકોમાં રસ, રૂચી, ખંત અને ઉત્સાહ આ પ્રયોગ માટે ખૂબ જરૂરી બને છે.
શિક્ષકના આ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગને અન્ય શાળાઓમાં આમલીકરણ માટે કયા મુદ્દાઓને ધ્યાને લેવા જરૂરી છે.	<ul style="list-style-type: none"> શિક્ષકોમાં રસ, રૂચી, ખંત અને ઉત્સાહ આ પ્રયોગ માટે ખૂબ જરૂરી બને છે.

3.2 ઉપસંહાર :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સંશોધક ધ્વારા સ્વરચિત પ્રશ્નાવલી સ્વરૂપે તૈયાર કરેલ ગૂગલ ફોર્મ ધ્વારા શાળાની રૂબરૂ મુલાકાત લઈ સંશોધનના હેતુઓ અનુસાર માહિતી એકત્ર કરી તેને વ્યક્તિ-અભ્યાસના સોપાનો મુજબ ગોઠવવામાં આવ્યા હતા . જેમાં, નીચેની વિગતો જેવી કે,

1. શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તે ધોરણ.
2. શિક્ષકે જે વિષયમાં નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો તે વિષય.
3. શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તેના લાભાર્થી કુમાર વિધ્યાર્થીઓની સંખ્યા.
4. શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તેના લાભાર્થી કુલ વિધ્યાર્થીઓની સંખ્યા.
5. શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો તેના લાભાર્થી કુલ વિધ્યાર્થીઓની સંખ્યા.
6. શિક્ષકના નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનું નામ.
7. શિક્ષકે શરૂ કરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનો વિચાર કઈ રીતે ઉદ્ભવ્યો?.
8. શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંદર્ભે સમસ્યાની ઓળખ કઈ રીતે કરી..?
9. શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યા ઉકેલ માટે તમે શું પૂર્વ તૈયારી કરી..?
10. શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યા સંબંધી કારણોની એકત્રિત કરેલ માહિતીની વિગતો.

11. શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યાનું નિવારણ માટે કયા પગલાં હાથ ધર્યા..?
12. નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સફળ થયો કે કેમ..? તેની શિક્ષકે ચકાસણી કઈ રીતે કરી..?
13. શિક્ષકના શૈક્ષણિક પ્રયોગને કેટલી સફળતા મળી તેની વિગતો.
14. શિક્ષકના આ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગને અન્ય શાળાઓમાં અમલીકરણ માટે શું આયોજન કરી શકાય.
15. શિક્ષકના આ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગને અન્ય શાળાઓમાં અમલીકરણ માટે કયા મુદ્દાઓને ધ્યાને લેવા જરૂરી છે.
16. અન્ય કોઈ વિશેષ બાબત હોય તો.
17. નવતર પ્રયોગ સંબંધી ફોટોગ્રાફ.
18. નવતર પ્રયોગ સંબંધી વિડીયો.

ઉપર્યુક્ત મુદ્દાઓના અનુસંધાનમાં બંને શાળાઓની મળેલ માહિતીનું તુલનાત્મક પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરી તેને આધારે શાળાના નવતર પ્રયોગોની સમીક્ષા હાથ ધરવામાં આવી હતી અને તેને આધારે યાવીરૂપ તારણોની વિગતો હવે પછીના પ્રકરણમાં આપવામાં આવેલ છે.

પ્રકરણ 4

સંશોધન સારાંશ, તારણો અને ભલામણો

4.0 પ્રસ્તાવના :

કોરોના વાયરસના કારણે સર્જાયેલી અસાધારણ પરિસ્થિતિમાં શાળા શિક્ષણ બંધ ન રહે, “શાળા બંધ છે, શિક્ષણ નહીં.” તે સૂત્રને ચરિતાર્થ કરવા તેમજ વિદ્યાર્થીઓ ઘર બેઠા શિક્ષણ કાર્ય મેળવી શકે તે માટે જીસીઈઆરટી અને સર્વે શિક્ષણ અભિયાન ધ્વારા રચનાત્મક આયોજન કરાયું હતું. જેના ભાગરૂપે વિદ્યાર્થીઓ ઘર બેઠા શિક્ષણ મેળવી શકે તે માટે ઘરે શિખીએ, વિદ્યાર્થીઓની મનોસામાજિક માવજત થાય તે હેતુસર ઘરે થઈ શકે તેવી પ્રવૃત્તિઓ તેમજ ઘરે રમી શકાય તેવી રમતો પંખીનો માળો સલામત અને હૂંફાળો કાર્યક્રમના માધ્યમથી દરેક ઘર સુધી પહોંચે તેવા પ્રયત્નો થયા, વર્ચ્યુઅલ ક્લાસરૂમ ધ્વારા શિક્ષણ, ડીડી ગિરનારના માધ્યમથી ઓનલાઇન શિક્ષણ અને પાઠ્યપુસ્તકોનું ઘરે વિતરણ જેવી રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરવામાં આવી હતી.

કોરોના વાયરસ થી ફેલાયેલ મહામારીની વિકટ આપત્તિને અવસરમાં પલટાવી નવી દિશાખોલવામાં સૌનો સહિયારો પ્રયાસ જોવા મળ્યો હતો એવું નથી કે માત્ર શિક્ષણ વિભાગ સંલગ્ન કચેરીઓ ધ્વારા જ રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરવામાં આવી હતી. વિદ્યાર્થીઓ શિક્ષણથી વંચિત ન રહે તે માટે શિક્ષકોએ પણ અભૂતપૂર્વ અને નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ હાથ ધર્યા છે. જે અન્વયે શિક્ષકોએ સરકાર ધ્વારા શરૂ કરાયેલ રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ જેવી કે, ઘરે શિખીએ, પંખીનો માળો સલામત અને હૂંફાળો. વર્ચ્યુઅલ ક્લાસરૂમ, ડીડી ગિરનારના માધ્યમથી ઓનલાઇન શિક્ષણ વગેરેના અમલીકરણ સંદર્ભે હાથ ધરેલ નવતર પ્રયોગની પણ નોંધ લેવી રહી. કોવિડ ૧૯ ના કારણે દરેક ક્ષેત્રમાં ફેરફારો થયા ત્યારે શાળા શિક્ષણ બંધ ન રહે તેમજ વિદ્યાર્થીઓ ઘર બેઠા શિક્ષણ કાર્ય મેળવી શકે તે માટે જીલ્લામાં શિક્ષકોએ કરેલ નવતર પ્રયાસોનો અભ્યાસ કરવાનો વિચાર સંશોધકને સૂઝ્યો હતો. કોરોના વાયરસના કારણે સર્જાયેલી અસાધારણ પરિસ્થિતિમાં શિક્ષકોએ હાથ ધરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગો જેવા કે, શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ, સહ-અભ્યાસીક પ્રવૃત્તિઓ, લોકજાગૃતિ માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં અભિવૃદ્ધિ, વિદ્યાર્થીઓની હાજરીમાં અભિવૃદ્ધિ, ઓનલાઇન શિક્ષણના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, ઘરે શિખીએના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, પંખીનો માળો- સલામત અને હૂંફાળોના પ્રચારપ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, એકમ કસોટીના પ્રચારપ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, સામયિકકસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓની વિગતો સંબંધી જાણકારી પ્રસ્તુત સંશોધન દ્વારા મેળવવામાં આવી હતી.

4.1 સંશોધન સારાંશ:

પ્રસ્તુત સંશોધનના શાળા શિક્ષણ બંધ ન રહે તેમજ વિદ્યાર્થીઓ ઘર બેઠા શિક્ષણ કાર્ય મેળવી શકે તે માટે જીલ્લામાં શિક્ષકોએ કરેલ નવતર પ્રયાસોનો અભ્યાસ કરવાનો હોઈ સહેતુક નમૂના પસંદગી દ્વારા જીલ્લામાં થયેલ શ્રેષ્ઠ નવતર પ્રયાસોને અલગ તારવવામાં આવ્યા હતાં. તેમજ દરેક વ્યાખ્યાતાને તેમના લાયઝનીંગ વિસ્તારની બે શાળાઓના આવા નવતર પ્રયાસો કે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયાગોનો અભ્યાસ હાથ ધરવા સૂચિત કરવામાં આવેલ હતું. જે પૈકી સંશોધકનો લાયઝનીંગ વિસ્તાર વિજયનગર હોઈ વિજયનગરતાલુકાની આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ વિજયનગર માં ફાળવવાની આવી હતી. જે અન્વયે સંશોધકે આ બંને શાળાઓની રૂબરૂ મુલાકાત લઈ તેમણે કરેલ નવતર પ્રયાસોની નીચે આપેલ વિગતો મુજબ પ્રાપ્ત કરી હતી.

- શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તે ધોરણ.
- શિક્ષકે જે વિષયમાં નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો તે વિષય.
- શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તેના લાભાર્થી કુમાર વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા.
- શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તેના લાભાર્થી કન્યા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા.
- શિક્ષકે નવતર પ્રયોગ હાથ ધર્યો હોય તેના લાભાર્થી કુલ વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા.
- શિક્ષકના નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનું નામ.
- શિક્ષકે શરૂ કરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનો વિચાર કઈ રીતે ઉદ્ભવ્યો?
- શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંદર્ભે સમસ્યાની ઓળખ કઈ રીતે કરી..?
- શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યા ઉકેલ માટે તમે શું પૂર્વ તૈયારી કરી...?
- શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યા સંબંધી કારણોની એકત્રિત કરેલ માહિતીની વિગતો.
- શિક્ષકે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સમસ્યાનું નિવારણ માટે કયા પગલાં હાથ ધર્યા..?
- નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સફળ થયો કે કેમ ..? તેની શિક્ષકે ચકાસણી કઈ રીતે કરી...?
- શિક્ષકના શૈક્ષણિક પ્રયોગને કેટલી સફળતા મળી તેની વિગતો.
- શિક્ષકના આ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગને અન્ય શાળાઓમાં અમલીકરણ માટે શું આયોજન કરી શકાય.
- શિક્ષકના આ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગને અન્ય શાળાઓમાં અમલીકરણ માટે કયા મુદ્દાઓને ધ્યાને લેવા જરૂરી છે.
- અન્ય કોઈ વિશેષ બાબત હોય તો.
- નવતર પ્રયોગ સંબંધી ફોટોગ્રાફ.
- નવતર પ્રયોગ સંબંધી વિડીયો.

ઉપયુક્ત મુદ્દાઓના અનુસંધાનના બંને શાળાઓની મળેલ માહિતીનું તુલનાત્મક પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરી તેને આધારે શાળાના નવતર પ્રયોગની સમિક્ષા હાથ ધરવામાં

આવી હતી અને તેને આધારે ચાવિરૂપ તારણો તરવવામાં આવ્યા હતાં જે માટે સંશોધક દ્વારા સ્વરચિત પ્રશ્નાવલિનો ઉપકરણ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો. આ પ્રશ્નાવલીને ગૂગલ ફોર્મ તરીકે વિકસાવવામાં આવી હતી અને તેમાં એવી સુવિધા કરવામાં આવે કે શાળાએ કરેલ નવતર પ્રયાસો કે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોની વિગતો સાથે સાથે ફોટોગ્રાફ્સ અને વિડિયોના માધ્યમથી થયેલ પ્રયાસોનો વાસ્તવીક ચિતાર મેળવી શકાય.

4.2 તારણો :

પ્રસ્તુત સંશોધન ના ચાવીરૂપ તારણો આ મુજબ છે

- આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા સરકારી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષક શ્રી પટેલીયા મુકેશભાઈ રૂપજીભાઈ એસ દ્વારા શાળાના ધોરણ ૬ થી ૮ ના વિદ્યાર્થીઓ માટે ગુજરાતી, ગણિત, હિન્દી અને અંગ્રેજી વિષય આધારિત વિદ્યાર્થી ઘરે રહી ને પણ શિક્ષણ મેળવે. નવતર પ્રયોગ હાથ ધરેલ હતો.
- ‘શાળા બંધ છે શિક્ષણ નહીં’ એ સુત્રને સાર્થક કરવા અને વિદ્યાર્થીઓના શિક્ષણકાર્ય માટે ‘વિદ્યાર્થી ઘરે રહી ને પણ શિક્ષણ મેળવે’નો આ નવતર પ્રયાસ હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો.
- આ નવતર પ્રયોગના અમલ માટે વિદ્યાર્થીની મુલાકાત કરી મોહલ્લામાં શેરી શિક્ષણ માટે બાળકો અને તેના વાલીઓને તૈયાર કર્યા તેમજ મહોલ્લામાં શેરી શિક્ષણ સ્થળની પસંદગી તેનું સમયપત્રક નક્કી કર્યું.
- આ નવતર પ્રયોગ માટે સતત વાલીઓને ફોન કરીને બાળકોને પડતી મુશ્કેલીઓ જાણવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો.
- બાળકોને વોટસપમાં ગ્રૂપ દ્વારા ઓનલાઇન શિક્ષણની માહિતીથી વાકેફ કરવામાં આવ્યા.
- એકમ કસોટી. ઘરે શિખીએ સાહિત્યમાં પડતી મુશ્કેલીઓને દૂર કરવા માટે વધુ મહાવરો અને દ્રઢીકરણ કરવામાં આવ્યું
- આદિવાસી વિસ્તાર પ્રમાણે શેરીશિક્ષણ અંતર્ગત બાળકોમાં થયેલ પ્રગતિની નોંધ કરવામાં આવે છે
- આ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગની સફળતા બાળકોની નોટબુકો અને સ્વાધ્યયપોથી ચકાસણી કરવામાં આવી હતી
- પહેલાં કરતાં હાલ વિદ્યાર્થીઓ તેમની ક્ષમતા મુજબ વધુ શીખે છે જે પ્રયોગની સફળતા દર્શાવે છે.
- વિજયનગર-૧ પ્રાથમિક શાળા , વિજયનગર ના શિક્ષકશ્રી પટેલીયા દિલીપકુમાર રામજીભાઈ દ્વારા ધોરણ ૩ ચાલો શીખીએ આપણા ડીજીટલ માધ્યમ, શિક્ષણની નવી

દિશા, ૩ થી ૮ના વિદ્યાર્થીઓ માટે ગણિત,ગુજરાતી,અંગ્રેજી તેમજ વિજ્ઞાન વિષય આધારિત નવતર પ્રયોગ હાથ ધરેલ છે.

- ઓનલાઇન શિક્ષણમાં પડતી મુશ્કેલીઓ દૂર કરવાના ભાગરૂપે અને બાળકો ધરે બેઠા શિક્ષણ મેળવી શકે તે હેતુસર આ પ્રયોગ હાથ ધરેલ હતો.
- એકમ કસોટી મૂલ્યાંકનમાં બાળકોને પડતી મુશ્કેલી દૂર કરવા સાહિત્ય અને સામગ્રી એકત્ર કરી આ પ્રયોગ આગળ વધારવામાં આવેલ હતો.
- વિદ્યાર્થી ધરે રહી ને પણ શિક્ષણ મેળવે બાળકોને પડતી મુશ્કેલી દૂર કરવા ઓનલાઇન દ્વારા શૈક્ષણિક કાર્ય હાથ ધરી આ પ્રયોગને સફળ બનાવાયો હતો.
- ઓનલાઇન શિક્ષણ દ્વારા હાથ ધરાયેલ શૈક્ષણિક કાર્ય દરમિયાન બાળકોના પ્રતિભાવો અને બાળકો તરફથી મળતા જવાબો અને એકમ કસોટી મૂલ્યાંકન આધારે પ્રયોગનું મૂલ્યાંકન થયું હતું.
- આ પ્રયોગને ૭૫% સફળતા મળી હતી.

4.3 ભલામણો :

પ્રસ્તુત સંશોધન અંતર્ગત અભ્યાસ હેઠળ રહેલી આતરસુંબા પ્રાથમિક શાળા અને વિજયનગર-૧ વિજયનગરમાં જી.સી.ઈ.આર.ટી.ના નિયામકશ્રી ની ટેલીફોનિક્સ અને અન્ય પ્રવચનમાંથી પ્રેરણા લઈ પોતાની શાળામાં આવા નવતર પ્રયોગો હાથ ધરે તે માટે આવા શૈક્ષણિક પ્રયોગોના અમલ માટે શિક્ષકોને ભલામણ કરવી જોઈએ.

- નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનો પ્રચાર-પ્રસાર થાય તે માટે આ શિક્ષકો સાથેનો વાર્તાલાપ ગોઠવવો જોઈએ.
- ડાટેટના બ્લોગમાં જિલ્લામાં નવતર કાર્યકરતા શિક્ષકોની સાફલ્ય ગાથા રજુ કરવી જોઈએ.
- ડાટેટ દ્વારા પ્રસિદ્ધ થતા સામાયિકમાં નવતર પ્રયોગ કરનાર શિક્ષકોના પ્રયોગની વિસ્તૃત નોંધ લેખ સ્વરૂપે મૂકવી જોઈએ.
- ડાટેટ દ્વારા નવતર પ્રયોગ કરનાર શિક્ષકોના શૈક્ષણિક ઈનોવેશનમાં ભાગ લેવા પ્રોત્સાહિત કરવા જોઈએ.
- નવતર પ્રયોગો કરનાર શિક્ષકોની શાળાની એક્સ્પોઝર વિઝીટનું ડાટેટ દ્વારા આયોજન કરવું જોઈએ.
- નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનો પ્રચાર-પ્રસાર થાય તે માટે સ્થાનિક અખબારમાં વિગતો મૂકવી જોઈએ.

4.4 ઉપસંહાર

પ્રસ્તુત સંશોધન દ્વારા કોરોનાવાયરસથી ફેલાયેલ મહામારીની વિકટ આપત્તિને અવસરમાં પલટાવી નવી દિશા ખોલનારા શિક્ષકોની વિદ્યાર્થીઓ શિક્ષણથી વંચિત ન રહે તે માટે રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ અને નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગને તપાસવામાં આવ્યા હતાં અને તેને આધારેયાવીરૂપ તારણો તારવી આવા નવતર પ્રયોગમાંથી પ્રેરણા લઈ શિક્ષકો પોતાની શાળામાં આવા નવતર પ્રયોગો હાથ ધરે તે માટે શિક્ષકોને ભલામણ કરવી જોઈએ. શિક્ષકોના આવા સઘન શૈક્ષણિક પ્રયત્નો અને પ્રયોગોને પ્રચાર-પ્રસાર દ્વારા વધુ વેગ મળે તે માટે પ્રસ્તુત સંશોધન ખૂબ ઉપયોગી બનશે.

સંદર્ભ સૂચિ

- ડો. દિનેશચંદ્ર ઉચાટ 'શિક્ષણ અને સામાજિક વિજ્ઞાનોમાં સંશોધનનું પદ્ધતિશાસ્ત્ર, પ્રથમ આવૃત્તિ, (સાહિત્ય મુદ્રણાલય પ્રા.લિ., 2009)
- એચ.જી.દેસાઈ અને દેસાઈ કે.જી., સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓ, છઠ્ઠી આવૃત્તિ, (અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, 1997)
- હરિભાઈ જી.દેસાઈ અને દેસાઈ કૃષ્ણકાંત જી. સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓ, છઠ્ઠી આવૃત્તિ, (અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, 1997)

- विद्यार्थीઓનું શિક્ષણ કાર્ય ઘરે બેઠા જળવાઈ રહે માટે GCERTદ્વારા નક્કર આયોજન કરાયું.(સમાચાર સેવા પ્રભાગ આકાશવાણી દ્વારા પ્રકાશિત સમાચાર)